

Maria Andersson

Barnlitteraturens små pionjärer

Häftespubliceringen av Barnbiblioteket Saga

The Small Pioneers of Children's Literature: The Instalment Publishing of Barnbiblioteket Saga

Abstract: Barnbiblioteket Saga (The Children's Library Saga) was one of the most long-lived and acclaimed book series for children in 20th-century Sweden. One key factor to the series' success was publishing the books in instalments, ensuring affordable prices and a wider reach through mail distribution. The instalments were shaped like small magazines, consisting of one serialized story and eight pages of miscellanea that was not supposed to be included in the finished book. The aim of this article is to examine how the miscellaneous material was used to communicate with the reader and further the publishing company's brand. With inspiration from theories in serial publishing, I explore the content and form of the instalments during the first five years of the series (1899–1903). My analysis shows that editorial messages and advertisements are used to establish the company as a reputable publisher of quality literature. By addressing these and many of the other texts in the miscellaneous section directly to children, the editors show that they take children seriously and endeavour to include them in a community of Saga readers. Furthermore, the diversity of fiction and non-fiction serves an important function in the early stage of the series, realizing the ambition to provide readers with a broad range of reading matter. Although the miscellaneous texts are not of the same literary quality as the serialized stories, they are designed to capture the reader's attention in the here and now. By doing so, the miscellanea contributes to fostering a long-term engagement in the series.

Keywords: publisher's series, serialization, periodical publishing, Barnbiblioteket Saga, Svensk läraretidnings förlag

©2026 Maria Andersson. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), permitting all use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. Any included images may be published under different terms. Please see image captions for copyright details. Citation: *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning/Barnboken: Journal of Children's Literature Research*, Vol. 49, 2026 <http://dx.doi.org/10.14811/clr.v49.1115>

Barnbiblioteket Saga lanserades 1899 av Svensk läraretidnings förlag (SLF) och kom att bli en av de längsta och mest inflytelserika bokserierna i svensk barn- och ungdomslitteratur.¹ Enligt Sonja Svensson var "utgivningen av Saga-volymer [...] en av de allra viktigaste förlagssatsningarna i den svenska barnläsningens historia; många skulle hävda *den* viktigaste" (*Läsning* 99). Målsättningen var att sprida god läsning till barn i alla samhällsklasser och i hela Sverige. En förutsättning var ett billigt pris, vilket möjliggjordes av att böckerna publicerades som häften och distribuerades genom såväl ordinarie bokförsäljare som med posten (Klingberg 36–50). Förlagschefen och Barnbiblioteket Sagas redaktör Emil Hammarlund menade att utgivningsformen bar på särskilda möjligheter att nå ut till de breda folklagen:

De nu äsyftade små tidskriftshäftena kunna genom sitt billiga pris och genom möjligheten af prenumeration vid hvarje postanstalt i riket lättare tränga ut bland folket än de dyrare böckerna. Men sedan genom dem läslusten blifvit väckt, ökas ock intresset för den egentliga bokmarknadens alster. De små tidskriftshäftena tjenstgöra alltså som pionierer [...]. (*Utlåtande* 180)

Snarare än att konkurrera med ordinarie bokutgivning fungerade häftena enligt Hammarlund som en introduktion till den genom att väcka barns och vuxnas läsintresse. Om Barnbiblioteket Saga utgjorde en pionjärinsats för svensk barn- och ungdomslitteratur, var de små tidskriftshäftena dess läsfrämjande pionjärer.

Häftesutgivning och andra typer av seriell publicering kan enligt John Spiers bidra till att etablera en förlagsprofil och bygga ett varumärke. En enskild text riktar läsarens uppmärksamhet mot såväl andra delar av samma serie som förlagets övriga publikationer. Seriell publicering fungerar på så vis som en strategi för att ge utgivningen ökad synlighet på en svåröverblickbar litterär marknad (Spiers 23–24; se även Kärrholm). Den utgör samtidigt en möjlighet att bygga en mer långvarig relation mellan producenter och konsumenter, där båda grupperna har något att vinna på att ingå i den (Kelleter 12–16; Hayward 1–16). Genom bokserier kan förlag skapa ett förhållande till läsarna som sträcker sig bortom den enskilda publikationen och därigenom säkra avsättningen för framtida produkter. Bandet kan exempelvis upprättas på ekonomisk väg genom ett rabatterat pris, narrativa grepp som lockar läsaren att fortsätta läsa eller skapandet av en social gemenskap kring serien (Spiers; Kelleter). Läsarnas upplevelse av enskilda *Saga*-häften kunde således påverka deras

vilja att läsa vidare och prenumerera på serien. Det var därför väsentligt för Svensk läraretidnings förlag att redan från början fånga sina läsare och väcka deras engagemang.

Syftet med denna artikel är att undersöka hur häftesutgivning-
en av Barnbiblioteket Saga användes för att kommunicera med och skapa en relation till barnläsarna. I undersökningen utgår jag från följande frågeställningar: Vilka strategier användes i häftena för att väcka och hålla kvar läsarnas intresse? Och i vilken mån utnyttjades häftesutgivningen för att marknadsföra serien och utveckla förlagets varumärke? Materialet består av de första fem årens häften (1899–1903) och jag uppmärksammar särskilt de delar som inte var avsedda att ingå i bokvolymerna. Majoriteten av materialet finns att tillgå som separata häften i Saga-arkivet vid Svenska Barnboksinstitutet. Luckorna har kompletterats genom användningen av inbundna volymer där häftesmaterialet har inkluderats på Kungliga biblioteket. I viss mån tar jag också upp förlagsreklam och brev för att belysa förlagets intentioner och hur de uppfattades i samtiden. Utifrån detta material analyserar jag de strategier som användes i Barnbiblioteket Sagas inledningsfas, då förlaget strävade efter att lansera och etablera serien.

Bakgrund och tidigare forskning

Utgivning av romaner i häftesserier var vanligt förekommande i Sverige under 1800-talet och det tidiga 1900-talet. Dess stora genombrott vid 1800-talets mitt brukar relateras till utvecklingen av billigare tryckteknik och framväxten av en kommersiell bokmarknad (Furuland 17–18, 457–458). Utvecklingen har sammankopplats med en demokratisering av läsningen, då häftesserier innebar att fler personer och i viss mån nya läsargrupper fick råd att köpa böcker (Björck 72, 77; Furuland 109–118). Häftena såldes på subscription eller prenumeration till rabatterat pris, och genom att verken delades upp i mindre delar kunde de förmedlas via Postverket under de mer förmånliga portovillkor som tidningar och tidskrifter erhöll. Vissa av häftena gavs också en tidningsliknande utformning, där romanavsnitten omgärdades av några sidor med blandat material (Furuland 92–96).

Även häftena i Barnbiblioteket Saga utformades inledningsvis som en tidskrift med namnet *Saga. Läsning för barn och ungdom i hem och skola*.² I en programförklaring i *Svensk läraretidning* 1898 förklaras utgivningsformen med ekonomiska hänsyn:

För att kunna få den ifrågasatta samlingen [Barnbiblioteket Saga] befordrad genom postverket och därmed kunna uppnå största möjliga prisbillighet har man valt att utgifva den i form af tidskrift. Af denna anledning har man ock måst gifva tidskriften en till själfva hufvudinnehållet fogad afdelning med mera omväxlande innehåll. ("Barn- och ungdomsläsning" 743)

Mer konkret bestod *Saga*-häftena av fyrtioåtta sidor. Av dessa ägnades i normalfallet åtta sidor åt omslag, redaktionella tillkännagivanden, korta berättelser och sakprosa, samt tankeövningar och lekar. Fyrtio sidor upptogs av "hufvudinnehållet" eller den egentliga berättelsen – jag kommer att kalla denna för "huvudtext" eller "huvudberättelse" för att skilja den från övrigt häftesinnehåll. Huvudtexten var avsedd att brytas ut och bindas ihop till en volym i Barnbiblioteket Saga.

Valet att publicera berättelserna som häften framställs i *Svensk läraretidning* som en konsekvens av distributionsformen snarare än betingad av konstnärliga eller pedagogiska hänsyn. I tidigare forskning om Barnbiblioteket Saga har analyserna vanligen utgått från bokvolymerna (t.ex. Bergstrand, *Från Prins Hatt*; Helander; Hållén), och i den mån häftesserierna uppmärksammas har de diskuterats just utifrån frågor om ekonomi och distribution (Klingberg 40–50; Kåreland 2). Som det inledande citatet av Hammarlund klargör kunde häftena emellertid även vara en del av en kulturdemokratisk strategi för att väcka läslust och sprida bildning. Det antyder att utgivningsformen kunde fylla fler än ekonomiska syften för förlaget och visar en medvetenhet om formatets fördelar i relation till olika målgrupper. Likartade tankegångar tangeras av Olle Widhe i en analys av hur Svensk läraretidnings förlag arbetade för att skapa en läsargemenskap genom sina periodiska publikationer, där dock häftespubliceringen endast berörs i förbigående (130–134).

Ett av skälen till den begränsade forskningen om *Saga*-häftena är att de bara i ett fåtal fall har bevarats i detta format. Enligt Margaret Beetham är periodiska publikationer den mest förgängliga formen av tryckprodukter: "Read today and rubbish tomorrow, each number of a periodical becomes obsolete as the next one comes out" (19). Både innehållsmässigt och materiellt är de utformade för nuet snarare än för eftervärlden. I den mån publikationerna finns kvar har de ofta sparats i inbundna årgångar och inte som enskilda nummer (Svensson, *Barnavänner* 12–13). Det gäller inte minst seriellt publicerad litteratur och häftesutgivning, där berättelserna vanligen har bundits in som en egen volym och eventuellt kringmaterial har sparats separat eller kasserats (jfr Beetham 25; Furuland 483–485). Det faktum att *Saga*-häftenas övriga innehåll inte var avsett att ingå

i de inbundna bokvolymerna gör emellertid att det kan ges andra funktioner av förlaget, inte minst i strävan efter att upprätta en relation med samtida läsare.

Första mötet med *Saga*

Barnlitteratur kännetecknas av att den vänder sig till en dubbel publik av barn och vuxna, då förmedling och inköp av barnböcker vanligen går via vuxna aktörer som exempelvis föräldrar, lärare eller bibliotekarier (Nodelman; Atkins). Lanseringen av Barnbiblioteket *Saga* skedde följdriktigt på flera fronter och till olika publikker. Publiceringen av det första häftet föregicks av en intensiv informationskampanj i *Svensk läraretidning* i slutet av 1898 som åsyftade att vinna lärarkåren för saken och engagera dem i förmedlingen av häftena (Klingberg 36–44; Bergstrand, *Från Prins Hatt* 8–15). Via häftena kunde förlaget parallellt adressera barnet och dess familj, och i varje häfte användes flera sidor av det övriga materialet för att sprida information om utgivningen. Innehållsmässigt finns stora likheter med tillkännagivandena i *Svensk läraretidning*, men texterna i häftena riktas "Till SAGAS små läsare" (*Saga* 1903:13 II)³ och synliggör därigenom redaktionens föreställningar om denna målgrupp.

Det allra första häftet innehåller en programförklaring med titeln "Forntidens *Saga* – nutidens *Saga*", som utgör en barnanpassad motsvarighet till informationen till lärarna inför lanseringen. Medan artiklarna för vuxna sakligt redogör för den planerade bokseriens innehåll och utformning ger barntexten en mer fantasiegående beskrivning. "Forntidens *Saga* – nutidens *Saga*" tar avstamp i den fornnordiska mytologin och skapar en parallell mellan vishetens gudinna *Saga* och häftet *Saga*. Liksom Oden som sökte råd hos gudinnan vid Sökvabäcks strand kan barnen få kunskap från sin tids *Saga*. Till skillnad från asaguden behöver de emellertid inte ge sig ut på en vandring för att finna henne:

En *ny Saga* kommer nu i stället till dig. Hon kommer icke såsom en gudinna, utan hon talar till dig från bladen af den lilla bok, som du nu har i din hand. Äfven denna nya *Saga* skådar vida omkring och har mycket att förtälja. Hon vill låta dig höra vackra sagor, i hvilka våra förfäder uttalat sin lefnadsvishet, och som fäder och mödrar berättat för sina barn, det ena släktet efter det andra, århundraden igenom. Hon vill lära dig känna, hvad goda män och kvinnor skrifvit för att lifva sina medmänniskor till vackra tankar och ädla handlingar. (*Saga* 1899:1 IV, kursivering i original)

Valet att låta bokserien representeras av en fornnordisk gudinna är signifikativt. Fastän Barnbiblioteket Saga också skulle innehålla information om exempelvis moderna vetenskapliga och geografiska upptäckter understryker namnvalet den framträdande roll som historia och litterära klassiker ges i urvalet. Som "Forntidens Saga – nutidens Saga" klargör är avsikten att låta barnläsaren bli delaktig i en tradition snarare än att möta samtidens litteratur. Det överensstämmer väl med de första årens val av huvudberättelser som dominerades av äldre sagosamlingar och bearbetade klassiker. Häftesformen som förmedlar informationen må tillhöra nuet, men innehållet ska i första hand bestå av etablerad kunskap och gångna tiders levnadsvisdom.

Med bok- och häftesserier såldes inte bara underhållande och bildande läsning utan en idé om vem läsaren skulle bli genom att ta del av volymerna (jfr Ezell 6). "Forntidens Saga – nutidens Saga" beskriver vad läsaren ska få uppleva genom att prenumerera på häftesserien, men också vilka egenskaper som kännetecknar den som läser. I texten påstås att det finns många som söker "kunskap och upplysning, och till dem hör säkert äfven du" (*Saga* 1899:1 IV). Redaktionen adresserar ett barn som förväntas vara aktivt och vetgirigt, och därmed en del av den särskilda skara av kunskapssökare som Barnbiblioteket Saga vänder sig till. Genom häftena kommer barnet att både få ny kunskap och genomgå en karaktärsdanning i enlighet med medelklassens bildningsideal: "På ett sådant sätt vill hon [Saga] öka ditt vetande med nya sanningar, rikta din vilja mot det, som är rätt och ädelt, och lära dig älska allt, som är godt och skönt" (*Saga* 1899:1 IV). Snarare än att locka med rolig läsning eller vackra bilder framhåller "Forntidens Saga – nutidens Saga" ett ideal att sträva mot.

Saga-häftena beskrivs i denna programförklaring som en rådgivare till läsaren. Genom användningen av pronomenet "hon", tilltalsnamnet Saga och associationen med gudinnan sker en personifikation av serien. Häftet omtalas som "en god vän" och ledsagare genom barn- och ungdomsåren (*Saga* 1899:1 IV) eller "en kär och välkommen gäst" (*Saga* 1901:16 II). Gudinnan Saga ges därtill fysisk gestalt i Jenny Nyströms omslagsillustration som används för samtliga häften. På framsidan tronar en kvinna i vikingadräkt som undervisar fyra barn i moderna kläder (bild 1). Illustrationen har för eftervärlden närmast blivit en sinnebild för Barnbiblioteket Saga, vilket markeras av att den pryder den tvåhundra bokens framsida 1941 och *Sagas stora katalog. 1899–1956* (1957). Personifikationen av *Saga* utgör ett sätt att levandegöra produkten och anknyter till

en tidskriftstradition med en fiktiv redaktör som kommunicerar med en tänkt läsare (Kaasa 225–230). Som Widhe har visat arbetade Svensk läraretidnings förlag på ett liknande sätt med en fiktiv redaktion i sina jultidningar. Där personifierades publikationerna *Jultomten*, *Tummeliten* och *Titteli-Ture*, och tillsammans med Jultomtens hjälpredor Nisse och Tusse kommunicerade de med barnen på ett informellt och lättsamt vis (132–133). Det fiktiva spelet är inte fullt så utvecklat i "Forntidens Saga – nutidens Saga", men Saga-gestalten kan ses som en likartad strategi för att skapa läsarengagemang.

Bild 1. Jenny Nyströms illustration av gudinnan Saga på framsidan till ett vältummat exemplar av *Saga* 1899:1.

Personifikationen bidrar vidare till att auktorisera häftet/boken som medium och skapa förtroende för det. Att framställa barnböcker eller barnboks-karaktärer som rådgivare eller vänner i förord är inte ovanligt i äldre barnlitteratur. Litteraturen var tänkt att fungera i föräldrarnas ställe, antingen för att den unga läsaren saknade närvarande föräldrar eller för att de vuxna ansågs sakna förmågan att ge rätt typ av kunskap och lärdomar (Andersson, *Att bli* 58–62; Svensson, *Läsning* 163–170). "Framtidens Saga – nutidens Saga" bygger vidare på denna konvention och kombinerar den med en beskrivning av en övergång mellan muntlig och skriftlig kultur. Texten framhåller hur äldre tiders "barn, det ena släktet efter det andra, århundraden igenom" fått ta del av förfädernas levnadsvisdom genom de sagor som föräldrarna berättat för dem (*Saga* 1899:1 IV). Denna funktion kommer nu att övertas av Barnbiblioteket Saga och det häfte läsaren håller i sin hand. I den moderna tiden är det skriften som delger barnet lärdom och introducerar henne i traditionen.

Betoningen av utgivningens pedagogiska, moraliska och estetiska värden i "Framtidens Saga – nutidens Saga" fungerar å ena sidan som en strategi för att stärka förlagets profil som en kvalitetsmedveten och tillförlitlig producent av barnpublikationer, å andra sidan som ett sätt att väcka läsarens intresse för innehållet och önskan om att ingå i den gemenskap av kunskapssökare som framställs som häftenas målgrupp. Läsaren uppmuntras även i det övriga materialet att själv ta initiativ för att få läsa Barnbiblioteket Saga. Det kan handla om att be föräldrarna om en prenumeration (*Saga* 1902:15 II), be lärarna om hjälp att beställa häftena (*Saga* 1903:8 II) eller att ta saken i egna händer: "Om du 1) sparar in 5 öre i veckan och 2) hvar 14:e dag köper SAGA för 10 öre samt 3) samlar alla häftena, erhåller du för hvarje år utom de 176 omslagssidorna 3 eller 4 illustrerade **böcker** om sammanlagdt 880 sidor" (*Saga* 1899:10 VII, fetstil i original). Texten klargör hur barnen genom målmedvetet sparande kan få de eftertraktade häftena. Därtill uppmuntras de att själva rekrytera nya läsare i vänkretsen: "Glöm icke att tala om för dina kamrater, huru rolig och vacker SAGA är" (*Saga* 1901:10 VIII). Barnen framställs därmed både som kompetenta aktörer och en målgrupp värd att ta på allvar.

Häftenas innehåll – genrer och medarbetare

Serienamn som innehåller "bibliotek" har i likhet med Barnbiblioteket Saga vanligen använts för förlagsserier där volymerna inte har några större innehållsmässiga likheter. Tvärtom kan utgivningen

drivas av en närmast encyklopedisk ambition och volymerna ska tillhandahålla ett brett urval av läsning och kunskaper (Seymour 166). Vid lanseringen i *Svensk läraretidning* framhölls det varierade innehållet genom att Barnbiblioteket Saga skulle bestå av "sagosamlingar och berättelser i lämpligt urval, skildringar ur svenska och allmänna historien, resebeskrifningar, skildringar från naturens och de mänskliga sysselsättningarnas olika områden" ("Barn- och ungdomsläsning" 743). Vad som framför allt skulle känneteckna serien var kvalitet genom ett medvetet urval av material och medarbetare. Den skulle innehålla "det bästa, som står att få af läsning för barn och ungdom – allt illustrerad af sådana framstående konstnärer, som plägar medverka i Jultomten" (*Saga* 1899:1 VII). I vilken mån motsvarar eller bidrar häftenas övriga material till dessa övergripande målsättningar?

Liksom i häftesseriens undertitel "Läsning för barn och ungdom i hem och skola" beskriver *Svensk läraretidnings* förlag ofta innehållet i Barnbiblioteket Saga som läsning snarare än som litteratur. Det signalerar den breda utgångspunkt som kännetecknar bibliotekstanken. Under återkommande vinjetter som exempelvis "Från svunna tider", "Från naturens värld", "Från land och haf" och "Ur lifvet" samlas i häftena ett brokigt material med tydlig undervisande eller moralisk tendens (bild 2). Det kan handla om en föreläsning för svärande pojkar av Nils Petrus Ödman (*Saga* 1899:21 III), en sammanfattning av en faktatext som "Störfisket i Uralfloden" efter Niels Juel-Hansen (*Saga* 1900:4 III), en återberättad scen ur ett litterärt verk som "Samum-vinden" efter Alexander Dumas (*Saga* 1901:12 III) eller anonymt återgivna folksagor och -sånger. Vidare innehåller häftena texter som uppmanar till aktivitet och kreativitet snarare än läsning, såsom beskrivningar av lekar, sånger med noter och enkla experiment som barnen kan utföra hemma. Dessa lättsammare inslag bör ha fungerat engagerande och stimulerade såväl fantasi som kunskapsinhämtning på ett mer konkret sätt än berättelserna eller sakprosan kunde göra. Variationen av fakta, fiktion och pyssel är också typisk för periodens barntidningar (Svensson, *Barnavänner*), och synliggör hur häftena bygger vidare på tidskriftsutgivningens konventioner.

Det övriga materialet innehåller under de första årgångarna ett fåtal texter av namngivna författare. Dessa återfinns bland förlagets trojänare, såsom Eugenie Beskow och Henrik Wranér. Merparten utgörs dock av anonymt eller återberättat material som troligen är producerat av redaktionen. Enligt Hjalmar Berg, som ingick i förlagets inre krets, var det han som ansvarade för denna avdelning ("Förord").

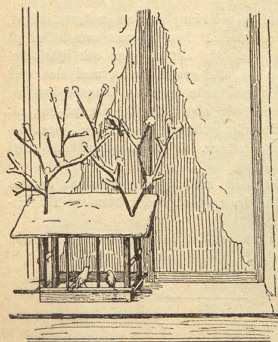

Ett vinternöje.

För SAGA af Eugenie Beskow.

Jag tror, att du har ett par skridskor, kanske har du äfven ett par skidor, och jag är nästan viss om, att du har en kalke. Men jag undrar, om du har, det jag nu tänker på. Det är ändå en så treflig sak, att den borde finnas i hvar hem, och jag unnar hvarenda gosse och flicka att ha en sådan utanför sitt fönster. Jag menar ett fågelbräde.

De allra trefligaste sådana, s. k. fågelhus, finnas till salu, men ett vanligt litet bräde eller en liten låda med låga kanter kan afven duga.

Du skall få se, att du inte kommer att ångra det lilla besvär, du gör dig. Många små hung-riga fågelstackare kan du få mätta hela vintern om. De lära sig snart att hitta vägen. Ny-fikna och glada kom-ma de för att un-dersöka, hvad du har strött ut åt dem — korngryn, bröd-smulor, kokt, kall potatis, talg, m. m.

116 och 117. Tändsticksuppgifter.

Lägg af tändstickorna denna figur. Tag sedan bort fyra stickor så, att två lika stora sexsidiga figurer återstå.

Lägg 6 tändstickor så, som bilden visar. Lägg i hvar-dera af första och andra mellanrummen en ettöring och i hvardera af fjärde och femte mellanrummen en tioöring. Ett-öringarna och tioöringarna skola nu flyt-tas så, att de byta plats. Härvid får myntet flyttas till ett bredvidliggande tomt mellanrum eller hoppa öfver ett mynt till ett tomt rum vid sidan därpå, men det får icke flyttas baklänges igen. Man börjar med en ettöring. Efter åtta flyttningar skola mynten vara på sina nya platser.

118. Rebus.

Rr Rr dufva.

Lösningar.

113. Malmö; mäl, al, alm, malm, öl.
114. En fruktansvärd storm.
115. Fem fingrar.

Bild 2. Häftenas varierade innehåll under olika vinjetter. Ur *Saga* 1899:20 III (t.v.) och *Saga* 1901:14 IV (t.h.).

Att materialet togs fram av redaktionen föreslås även av Ulla Bergstrand som noterat flera likheter mellan innehållet i häftestexterna och facklitteratur från förlagets bokhyllor ("Vad pedagogerna" 175). På denna punkt skiljer sig det övriga materialet markant från huvudberättelserna, som bearbetades eller översattes av namngivna och ofta namnkunniga samtida författare och kulturpersonligheter. Detsamma gäller illustratörerna. Huvudberättelserna i Barnbiblioteket *Saga* innehöll enligt Bergstrand fler illustrationer än andra samtida publikationer och kännetecknades av en genomtänkt estetik och luftig formgivning. Såväl unga, lovande illustratörer som etablerade konstnärer anlätades för uppdragen (*Från Prins Hatt* 18-19, 29-36; Banér). Även om det övriga materialet ofta är illustrerat och

signalerar en medvetenhet om bildens betydelse för att fånga barnens uppmärksamhet (jfr Ivakko och Sundmark), är vinjetterna och bilderna mestadels osignerade. De förtydligar och lättar upp den undervisande tendensen, men kan svårligen sägas ha samma konstnärliga tyngd som huvudtexternas illustrationer.

Kombinationen av nytta och nöje var, som Göte Klingberg konstaterat, karakteristisk för barnboksklimatet kring sekelskiftet 1900, men han noterar samtidigt att den breda ambitionen som programförklaringarna för Barnbiblioteket Saga formulerar bara uppfylls till viss del av de första fem årens utgivning. Fiktiva berättelser och sagosamlingar dominerar, även om kunskapsinnehåll och belärande aspekter kunde lyftas fram i förlagets beskrivningar av dessa verk (Klingberg 78–86). I det övriga innehållet ges olika typer av sakprosa ett större utrymme och texterna motsvarar väl de många områden som Barnbiblioteket Saga avser att informera om. De har således en viktig funktion i seriens inledningsskede för att förverkliga visionen om en ämnesmässig bredd. Det är dock mer tveksamt om det övriga materialet kan sägas motsvara de kvalitetskrav som förlagsreklamen utlovar. I varje fall saknas de namnkunniga bearbetare och illustratörer som anlitas för att arbeta med huvudberättelserna.

Att tilltala läsaren i nuet

En annan skillnad mellan huvudberättelserna och det övriga materialet är att det senare är mer orienterat mot samtiden, vilket framstår som en medveten strategi för att tilltala och engagera läsarna. Det direkta läsartilltalet i "Förntidens Saga – nutidens Saga" återkommer regelbundet i andra delar av häftenas övriga material och särskiljer dem stilistiskt från huvudberättelserna. Du-formen används framför allt i sakprosan och redaktionella meddelanden, och skillnaden kan delvis förklaras med att texterna tillhör olika genrer. En annan orsak återfinns i skilda tillkomst- och publiceringsförhållanden. Huvudberättelsen valdes ut för att bli en volym i bokserien och var avsedd att ha en längre livslängd. Den beställdes av en särskild Saga-kommitté, mestadels i god tid inför planerad publicering. Kommittén befattade sig dock inte med häftenas övriga material.⁴ Detta togs troligen fram med kortare framförhållning, i och med att häften gav ut varannan vecka under terminstid. Det innebar en snabbare produktionstakt, men skapade också särskilda möjligheter att anpassa materialet till läsarens här och nu.

Det direkta tilltalet används för att fånga läsarens uppmärksamhet och dra henne in i texten. Det förekommer ofta i texternas inledning

och kombineras gärna med en fråga eller ett utrop, som i "En blyertspennas historia": "En blyertspenna – tänker du – kan det vara något att tala om? / Jo jo men! Många gånger har du nog haft en sådan i din hand" (*Saga* 1899:16 III). Tillsammans skapar dessa grepp ett informellt och inbjudande tonfall. Du:et placeras i ett för läsaren bekant sammanhang av vardagliga föremål och aktiviteter. På så vis skapar läsartilltalet en brygga från läsarens värld in i vad som emellanåt är tämligen torra faktaredogörelser. I "En blyertspennas historia" handlar det om en genomgång av den industriella tillverkningsprocessen av just blyertspennor.

Du-tilltalet fungerar som en strategi för att undervisa barnet på ett mer underhållande sätt, men innebär också en strävan efter att forma vem läsaren ska bli genom uppmaningar till goda handlingar. Eugenie Beskows "Ett vinternöje" inleds med spekulationer om den tänkta mottagarens ägodelar och vinteraktiviteter:

Jag tror, att du har ett par skridskor, kanske har du äfven ett par skidor, och jag är nästan viss om, att du har en kälke. Men jag undrar, om du har, det jag nu tänker på. Det är ändå en så treflig sak, att den borde finnas i hvar hem, och jag unnar hvarenda gosse och flicka att ha en sådan utanför sitt fönster. Jag menar ett *fågelbräde*. (*Saga* 1899:20 III, kursivering i original)

De vardagliga föremålen skapar igenkänning och bär på positiva associationer till lek, som spiller över på textens djuretiska ärende: att få barnen att värna om fåglarna genom att ordna en matplats för dem. "Ett vinternöje" innehåller information om hur ett fågelbräde anordnas, vilka fåglar som kan tänkas dyka upp, vad de ska matas med och hur roligt det är att iaktta dem (bild 2). Den avslutas med två frågor som indirekt fungerar som en uppmaning: "Hvad tänker du nu om det här vinternöjet? Har du inte lust att fresta på?" (IV). Du-tilltalet och den engagerande skildringen framställer de moraliska lärdomarna som just ett nöje.

Både "En blyertspennas historia" och "Ett vinternöje" innehåller en orientering mot en faktisk läsare och det tid och rum hon befinner sig i. I tidskrifter och annan periodisk utgivning som löper över ett år anpassas gärna innehållet efter innevarande årstid, vilket emellanåt sker i det övriga materialet. Beskows "Ett vinternöje" publiceras i slutet av november och speglar vinterns sysselsättningar, medan häftena som utges i december vanligen innehåller texter med jultema. Vid andra tillfällen anknyter det övriga materialet till händelser som var aktuella vid utgivningstidpunkten, såsom ett vulkanutbrott

på Martinique i "När S:t Pierre förstördes" (*Saga* 1902:11 III) eller riksdagens högtidliga öppnande i "När kungen hälsar riksdagsmännen välkomna" skriven av "en 'farbror' i Andra kammaren" (*Saga* 1900:2 III).⁵ Redaktionen kan tänkas hämta inspiration från händelser i samtiden, men använder dessa texter också för att informera om viktiga tilldragelser och engagera läsaren i nuet.

Det du som tilltalas placeras vanligen i Sverige genom att namngivna platser och orter beskrivs som bekanta. "Några and-ungars historia", som berättar om när tre gräsänder fick flytta till Skansen, förutsätter att läsaren både känner till friluftsmuseet och har möjlighet att besöka det för att verkställa berättelsens avslutande uppmaning: "Glöm inte bort att leta rätt på dem, när du kommer till Skansen, och tag med dig mycket bröd!" (*Saga* 1899:19 VI). Det svenska används även som jämförelsepunkt för att förklara sådant som förväntas vara främmande för läsaren. Hur stor dåtidens högsta byggnad Park Row Building i New York är klargörs i "En 'skyskrapa'" genom påståendet att byggnaden skulle kunna rymma "samtliga invånare i följande 10 svenska städer: Borgholm, Falsterbo, Skanör, Kungsbacka, Kungälf, Sigtuna, Säter, Trosa, Öregrund och Östhammar" (*Saga* 1899:9 V). Det du som tilltalas antas känna ett obehag inför denna människoansamling och den storstadskultur som den är en del av. Som motpunkt hyllas landsbygdens eller småstadens ensliga täppa: "då är det allt bra mycket trefligare att bo för sig själv i en liten stuga med litet grönt omkring" (V). I det övriga materialet framkommer en nyfikenhet på omvärlden genom texter från när och fjärran, samtidigt som utgångspunkten för att möta dem är förankrad i ett svenskt sammanhang.

Du-tilltalet i det övriga materialet syftar till att locka in läsaren i såväl de enskilda texterna som Barnbiblioteket Saga som helhet. Även om det finns enstaka texter som orienteras mot en specifik kategori av läsare, som den tidigare nämnda föreläsningen till svärande pojkar, verkar du-tilltalet vanligen utformat för att fånga in en bred målgrupp. Det är i linje med förlagets ambition om att tillhandahålla läsning för hela Sveriges barn och ungdom, oavsett klass och kön (Klingberg 36–40). Den läsarpresentation som skrivs fram i det övriga materialet är avsedd att väcka identifikation och igenkänning genom utgångspunkten i en samtida, svensk vardag, men kan därigenom på samma gång fungera exkluderande. De fattiga barn som genom Barnbiblioteket Saga skulle få tillgång till god litteratur ägde sannolikt inte skridskor, skidor och kälke som det presumtiva du:et i "Ett vinternöje". De hade troligen inte heller möjlighet att betala inträdet till Skansen och ännu mindre att resa till Stockholm.

Inplaceringen i tid och rum indikerar att serien trots allt präglas av det medelklasskikt i samhället som författare och redaktion huvudsakligen rörde sig i. Det tycks dock inte ha hindrat barn med annan bakgrund från att fångas av läsningen. I ett brev tryckt i *Svensk läroretidning* 1899 berättar en lärare om de fattiga förhållandena i nordligaste Norrbotten och hur hans elever har samlat ihop pengar till en gemensam prenumeration på Barnbiblioteket Saga: "Häftena gå nu från den ena till den andra, och med otålighet väntar man den post, som skall medföra det följande häftet" (Olli 158). Dessa driftiga och läshungliga barn förkroppsligar det läsarideal som skrivs fram genom det direkta tilltalet, även om deras familjer inte har rätt ekonomiska förutsättningar.

Att locka till fortsatt läsning

De ivrigt väntande barnen i Norrbotten synliggör häftesutgivningens beroende av materiella villkor som postgång och distributionskedjor, men framför allt hur den seriella publiceringsformen påverkade läsupplevelsen. Utgivningstakten skapade en egen läsrytm, där narrationens framåtskridande varvades med avbrott i läsningen (Allen). Väntan på fortsättningen kunde till och med intensifiera engagemanget i serien, vilket noterades i ett brev från en annan lärare vars skola prenumererade på *Saga*-häftena:

Du skulle se huru det [senaste alstret] intresserar barnen, huru det ökar deras läslust och sätter deras tankar i rörelse. De läsa varje häfte om och om igen många gånger och längta efter det nästa. Och när det kommer, blir det som fest i huset. Alla glädja sig åt att få höra, hur det nu går. – – (SLF)

I 1800-talets seriella berättande utvecklades olika litterära grepp såsom cliffhangers, öppna slut och andra spänningsskapande effekter för att stegra och hålla kvar publikens intresse (Allen 41–43; Kümmerling-Meibauer 172). *Saga*-häftena utnyttjar både huvudberättelsen och det övriga materialet för att skapa samband mellan seriens delar, i syfte att locka läsaren att fortsätta läsa och köpa dem.

De redaktionella meddelandena i det övriga innehållet har genomgående en framåtblickande funktion genom att de gör reklam för kommande huvudberättelser. Två andra återkommande inslag som uppmanar till inköp av nästa häfte är avdelningen med "Tankeövningar", där lösningen på gåtor, rebusar och andra uppgifter

publiceras i det efterföljande häftet (bild 2), och "teasers" om vad som händer härnäst i huvudberättelsen. Ofta består dessa notiser bara av ett prosaiskt konstaterande att berättelserna fortsätter i nästa nummer och när häftet utkommer, men emellanåt är de mer utförliga. I ett exempel från Jules Vernes *Jorden runt på 80 dagar* nämns en rad exotiska och spännande tilldragelser som läsaren kommer att få ta del av i nästa häfte:

Här får du följa Passepartout på hans promenad genom Bombay och hans ödesdigra inträde i en pagod, sällskapetets färd på elefantens rygg genom skogarna, bevittna huru den indiske furstens änka räddas från att bli bränd å [sic] sin mans bål samt huru Fogg och hans tjänare häktas och föras inför domaren. (*Saga* 1900:9 VII)

Notisen beskriver målade brottstycken ur den kommande handlingen och eftersträvar att väcka nyfikenhet. Läsaren får veta att dessa händelser kommer att ske i berättelsen, men inte hur eller varför. För att få svar på det måste hon gå vidare till nästa häfte.

Vid några tillfällen sker kopplingar mellan olika delar av det övriga innehållet inom en årgång eller mellan årgångar. Dessa texter skapar inte i första hand ett framåt driv utan framhäver kontinuiteten i ett relativt spretigt material. Exempelvis i inledningen av "En modell af vårt solsystem" står att läsa: "Förelidet år fick du läsa i SAGA om, huru stor solen är" (*Saga* 1900:16 III). Det syftar tillbaka på "Huru stor är solen?" i häfte 7 från 1899. Ett annorlunda grepp används i 1902 års häften, där brev mellan Nils i Småland och Sven i Stockholm återkommer vid tre tillfällen under året. Brevet berättar om vad pojkarna gjort under påsklov och sommarlov, men också om aktuella händelser som när Sven Hedin återvänder från Asien och premiärfärden med luftballongen Svenske under sommaren 1902 (*Saga* 1902:7, 10, 14). I likhet med flera andra texter i det övriga materialet anknyter breven till barns vardag och deras samtid. De fungerar även sammanlänkande inom årgången och kan tänkas skapa en form av läsargemenskap. Det är inte nödvändigt att ha läst föregående texter för att förstå innehållet, men de som har gjort det delar en känsla av igenkänning och särskiljs genom sin kunskap om vad som har hänt tidigare.

Den mest uppenbara drivkraften för att få läsaren att fortsätta läsa skapas genom avbrotten i huvudberättelsen. Avbrotten ger emellertid inte intrycket av att vara en medveten estetisk strategi för att öka läsarens intresse. I stället för att avsluta huvudtexten vid särskilt rafflande scener, huggs den av mitt i ett kapitel och inte sällan mitt i

en mening. Ett utdrag ur "Hassan Repslagare" i Anna Wahlenbergs *Sagor ur Tusen och en natt* kan tjäna som exempel: "Tio sekinner tog han af för att köpa förråder nere vid hamnen, och de öfriga hundra nittio lin-" (*Saga* 1899:20 200). Här sker avbrottet till och med mitt i ett ord. I det efterföljande häftet återupptas historien mitt i meningen utan någon introduktion eller sammanfattning av vad som har hänt tidigare (bild 3). Uppdelningen av huvudberättelsen är klumpig, men får trots det i stort sett samma effekt som ett mer genomtänkt bruk av avbrotten – läsaren måste gå till nästa häfte för att få veta hur det går. Det är värt att notera att även då huvudtexten, som i *Sagor ur Tusen och en natt*, består av flera avslutade kortare berättelser sker brotten mitt i dessa snarare än mellan dem. Var avbrotten sker bestäms av det antal sidor som står till förfogande i häftet utan att innehållet anpassas efter dessa intervall (jfr Turner 44).

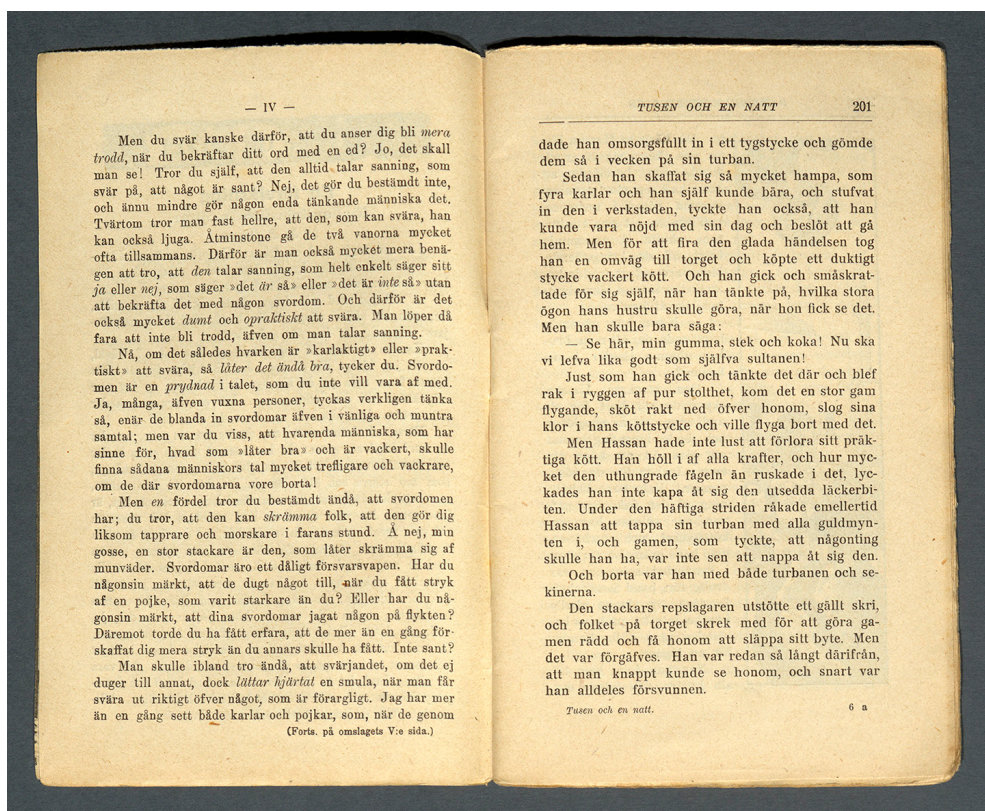

Bild 3. Övergången mellan övrigt material och huvudberättelse i *Saga* 1899:21 IV–201.

Trots redaktionens ansträngningar för att skapa kontinuitet mellan häftena kunde avbrotten i serien också få motsatt effekt och avskräcka läsare. Den främsta utmaningen rörde bristande samordning mellan huvudtextens omfång, prenumerationsperioder och skolans terminstider. Särskilt när huvudberättelsen löpte över sommaruppehållet uppstod problem för halvårsprenumeranterna. Olga Boström, en folkskollärare och kommissionär i Sundsvall, beklagar i ett brev till redaktionen 26 oktober 1903 att hon inte lyckats sälja lika många exemplar som tidigare: "Många nytilträdande var det i höst, men när de så hade fått första häftet och sett, att det utgjorde fortsättningen på ett föregående buro de tillbaka sina häften och skulle spara till nyåret." De framåtsyftande inslagen i *Saga*-häftena kunde inte kompensera för den saknade inledningen av huvudberättelsen och det övriga materialet tycks inte ha utövat en tillräckligt stor dragningskraft för att fånga läsaren.

Avslutning

Svensk läraretidning förlags ofta upprepade motto var att endast det bästa är gott nog åt barnen. Det sammanfattar väl förlagets strävan att framstå som en kvalitetsmedveten aktör på barnboksmarknaden. Målet var att med Barnbiblioteket Saga sprida god läsning till hela Sveriges barn. Häftesformatet blev medlet för att nå ut och som jag har visat i denna artikel bidrog det övriga innehållet till att lansera förlagets vision om en god och billig barnläsning på flera sätt. Således utnyttjades den seriella utgivningen för att tydliggöra och etablera förlagets profil (Spiers). Med hjälp av redaktionella meddelanden och reklam spreds information om utgivningen till barnen och deras familjer. Dessa texter syftade både till att locka till inköp och framhålla Svensk läraretidnings förlag som en pålitlig producent av vackra, roande och lärorika barnpublikationer. Visionen förkroppsligades i häftenas titelgestalt, gudinnan Saga, som spred sin visdom till den moderna tidens barn. Den seriella utgivningens potential att använda uppdelningen av berättelsen som en medveten estetisk strategi utnyttjades emellertid i begränsad utsträckning. Ur det perspektivet är det tydligt att det var den framtida bokvolymen som var det primära målet och som bestämde utformningen, medan häftena i första hand var steg på vägen dit.

I likhet med huvudberättelserna valdes häftenas övriga texter med omsorg, såtillvida att framställningen är barnanpassad samtidigt som innehållet är varierat och i linje med förlagets övergripande vision för Barnbiblioteket Saga. Materialet hade i förlagets tidiga

skede dessutom en viktig funktion för att förverkliga den breda bildning som programförklaringen eftersträvade. Som Klingberg har visat fanns flera förslag på huvudtexter som skulle ha gjort att dessa i sig själva bättre kunde ha levt upp till målsättningen, men av olika skäl kom de inte till stånd (36–50). Häftesutgivningens mindre ambitiösa format och tätare publiceringsfrekvens kunde enklare fylla dessa luckor. Det övriga materialet har dock inte samma litterära tyngd eller verkshöjd. Om huvudberättelserna under Barnbiblioteket Sagas första decennium gav barnen tillgång till sagor och klassiker som överlevt tidens tand, bestod det övriga innehållet av bruksprosa som kännetecknades av den periodiska utgivningens tidsbundenhet och förgänglighet (Beetham). Samtidsreferenserna och det direkta tilltalet bör samtidigt ha bidragit till att väcka läsarens intresse i nuet och kan i förlängningen ha bidragit till ett mer långsiktigt engagemang för förlagets publikationer. På så vis kunde de små häftena fylla sin funktion som läsfrämjare och vara den goda barnlitteraturens pionjärer.

Biografisk information: Maria Andersson är docent i litteraturvetenskap vid Stockholms universitet. Hennes forskningsintressen kretsar kring relationen mellan barn- och vuxenlitteratur, bokserier och intersektionalitet. Hon har tidigare publicerat flera artiklar om Barnbiblioteket Saga, bland annat "'Ett klassiskt barnbibliotek är också en nationaltillgång'. Redaktionella värderingar vid utgivningen av Barnbiblioteket Saga" i Tidskrift för litteraturvetenskap (2025).

Noter

1 "Barnbiblioteket Saga" är formellt sett namnet på bokserien, men detta namn eller "Saga" brukar användas för utgivningen som helhet utan hänsyn till publiceringsformatet. I denna artikel använder jag "Barnbiblioteket Saga" som övergripande beteckning, men benämner utgivningen som häften eller böcker då jag avser ett specifikt format. Artikeln ingår i forskningsprojektet "Sagan om Saga. Ett barnboksforlags redaktionella praktiker", finansierat av Vetenskapsrådet. Även Ridderstads stiftelse för historisk grafisk forskning och Lärarstiftelsen har genom ekonomiskt bistånd möjliggjort arbetet med denna artikel. Jag vill tacka temareda-törerna Åsa Warnqvist och Olle Widhe samt de anonyma granskarna för värdefulla synpunkter. Tack också till Simon Springare på Svenska Barnboksinstitutet för hjälp med att hitta rätt i arkivet och inskanning av bilder.

2 Förlaget benämner *Saga* som häfte eller tidskrift. Till skillnad från deras reguljära tidskriftsutgivning, såsom exempelvis *Svensk läraretidning* (1891–1933) och *Jultomten* (1891–1935), kan *Saga* bäst beskrivas som en

blandform, då varje nummer är utformat som två separata delar anpassade efter tidskriftens respektive bokens materiella konventioner. Varje ny huvudberättelse i tidskriften inleds och avslutas exempelvis med smutssidor, innehållsförteckningar och andra element som enbart brukar ingå i en bok. Därtill har de två delarna olika paginering. För att synliggöra denna skillnad kallar jag *Saga*-utgivningen för häften snarare än tidskrifter.

3 Häftenas åtta sidor med övrigt innehåll saknar sidnummer eller numreras med romerska siffror. Vanligen saknar omslagssidan paginering, medan de följande sidorna numreras III–VI. I mitten av dessa sidor infogas huvudtexten som numreras med arabiska siffror och följer den paginering som bokvolymen ska ha. När jag hänvisar till häftenas övriga material kommer jag att ange siffrorna I–VIII enligt denna ordning, oavsett om siffran står tryckt på sidan eller ej.

4 Saga-kommitténs protokoll från 1898–1904 redovisar vilka manus som beställs som huvudberättelser, men innehåller ingen information om det övriga materialet. Kommittén sammanträder några gånger per år, vilket bör ha gjort det praktiskt omöjligt för dem att också hantera övrigt häftesinnehåll (Protokoll).

5 Fram till och med 1974 skedde riksdagens öppnande i januari. År 1975 ersattes ceremonin av riksmötets öppnande i september som numera inleder riksdagens arbetsår. "Farbrodern" som skrev texten var troligen riksdagsmannen Hammarlund själv.

Litteratur

Allen, Rob. "'Pause you who read this'. Disruption and the Victorian Serial Novel". *Serialization in Popular Culture*, redigerad av Rob Allen och Thijs van den Berg, Routledge, 2014, s. 33–46.

Andersson, Maria. *Att bli människa. Barn, sedlighet och kön i Amanda Kerfstedts, Helena Nybloms och Mathilda Mallings författarskap 1880–1910*. Diss., Stockholms universitet. Makadam, 2010.

Atkins, Laura. "A Publisher's Dilemma. The Place of the Child in the Publication of Children's Books". *New Voices in Children's Literature Criticism*, redigerad av Sebastian Chapleau, Pied Piper Pub, 2004, s. 47–54.

Banér, Anne. *En sagolik konstskatt. Kulturarvet från folkskolans lärare*. Lärarstiftelsen, 2025.

"Barn- och ungdomsläsning". *Svensk läraretidning*, nr 47, 1898.

Beetham, Margaret. "Towards a Theory of the Periodical as a Publishing Genre". *Investigating Victorian Journalism*, redigerad av Laurel Brake, Aled Jones och Lionel Madden, Macmillan, 1990, s. 19–32.

Berg, Hjalmar. "Förord". *På lediga stunder. Knepiga tankställare, finurliga konster, roliga lekar. För barn och ungdom*. Svensk läraretidnings förlag, 1937.

Bergstrand, Ulla. *Från Prins Hatt till Gulliver. En stilhistorisk och textrelaterad analys av illustrationerna i Barnbiblioteket SAGA volym 1–10 åren 1899–1902*. Diss., Lunds universitet. Gleerupska univ.-bokh., 1982.

---. "Vad pedagogerna läste. Svensk läraretidnings förlags bibliotek kring 1900". *Bokvännen*, nr 8, 1979, s. 174–179.

Björck, Staffan. *Vänskapens pris. Litteraturvetenskapliga studier. Litteraturvetenskapliga institutionen*, Lunds universitet, 1995.

Boström, Olga. Brev till Amanda Hammarlund. 26 oktober 1903. Saga-arkivet, Svenska Barnboksinstitutet, Stockholm, avdelning I: E I:4.

Ezell, Margaret J. M. "Making a Classic. The Advent of the Literary Series". *South Central Review*, nr 2, 1994, s. 2–16.

Furuland, Gunnel. *Romanen som vardagsvara. Förläggare, författare och skönlitterära häftesserier i Sverige 1833–1851 från Lars Johan Hierta till Albert Bonnier*. Diss., Uppsala universitet. LaGun, 2007.

Hayward, Jennifer. *Consuming Pleasures. Active Audiences and Serial Fictions from Dickens to Soap Opera*. University Press of Kentucky, 1997.

Helander, Karin. "Sagospelstraditionen och Anna Maria Roos' Arabia land". I *Litteraturens underland. Festskrift till Boel Westin*, redigerad av Maria Andersson, Elina Druker och Kristin Hallberg, Makadam, 2011, s. 200–211.

Hållén, Nicklas. "Barnbiblioteket Sagas *Selim och Kalulu*. Afrika som sagoland och civilisering som metafor för mognad". *Tidskrift för litteraturvetenskap*, vol. 40, nr 2, 2010, s. 23–37, <https://doi.org/10.54797/tfl.v40i2.11956>.

Ivacko, Sirkka och Björn Sundmark. "Läsarengagemang, bildtolkning och identifikation. Barns brev till tidskriften *Jultomten*". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 45, 2022, s. 1–19, <https://doi.org/10.14811/clr.v45.681>.

Kaasa, Janicke S. "Betraktare av barnlivet. Dansk-norske opplysningsmagasiner for barn". *Boghistorie i Skandinavien*, redigerad av Henning Hansen et al., Aarhus University Press, s. 221–239.

Kelleter, Frank. "Five Ways of Looking at Popular Seriality". *Media of Serial Narrative*, redigerad av Frank Kelleter, Ohio State University Press, 2017, s. 7–24.

Klingberg, Göte. *Sekelskiftets barnbokssyn och Barnbiblioteket Saga*. Svensk läraretidnings förlag, 1966.

Kümmerling-Meibauer, Bettina. "Seriality in Children's Literature". *The Edinburgh Companion to Children's Literature*, redigerad av Clémentine Beauvais och Maria Nikolajeva, Edinburgh University Press, 2017, s. 167–178.

Kåreland, Lena. "Barnbiblioteket Saga". *Lärarnas historia*, mars 2010, s. 1–5, lararnashistoria.se/wp-content/uploads/2025/10/barnbiblioteket-saga_artikel_2010.pdf.

Kärrholm, Sara. "Ett utile dulci för ungdom. Ungdomens bibliotek som bokserie och förlagssatsning". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, 2023, vol. 46, s. 1–27, <https://doi.org/10.14811/clr.v46.799>.

Nodelman, Perry. *The Hidden Adult. Defining Children's Literature*. Johns Hopkins University Press, 2008.

Olli. "Några ord om skolorna i Finnmarken. (Bref till Svensk Läraretidning)". *Svensk läraretidning*, nr 10, 1899.

Protokoll från sammanträden med Saga-kommittén. 1898–1904. Svensk läraretidnings förlagsaktiebolag, Statens psykologisk-pedagogiska biblioteks handskriftssamling, Stockholms universitetsbibliotek, Stockholm, SPPB Ms102:54.

Saga. Läsning för barn och ungdom i hem och skola, 1899–1903.

Seymour, Terry I. "Great Books by the Millions. J. M. Dent's Everyman's Library". *The Culture of the Publisher's Series. Nationalisms and the National Canon*, vol. 2, redigerad av John Spiers, Palgrave Macmillan, 2011, s. 166–172.

Spiers, John. "Introduction. Wondering about 'the Causes of the Causes'. The Publisher's Series, its Cultural Work and Meanings". *The Culture of the Publisher's Series. Authors, Publishers, and the Shaping of Taste*, vol. 1, redigerad av John Spiers, Palgrave Macmillan, 2011, s. 1–61.

Svensk läraretidnings förlag (SLF). Kataloger och reklam [1878–1950-talet]. Saga-arkivet, Svenska Barnboksinstitutet, Stockholm, avdelning I: K I:1.

Svensson, Sonja. *Barnavänner och skolkamrater. Svenska barn- och ungdomstidningar 1766–1900 sedda mot en internationell bakgrund*. Carlsons, 2018.

---. *Läsning för folkets barn. Folkskolans barntidning och dess förlag 1892–1914. Med en inledning om fattiga barns läsning på 1800-talet*. Diss., Uppsala universitet. Rabén & Sjögren, 1983.

Turner, Mark W. "The Unruliness of Serials in the Nineteenth Century (and in the Digital Age)". *Serialization in Popular Culture*, redigerad av Rob Allen och Thijs van den Berg, Routledge, 2014, s. 11–32.

Utlåtande afgifvet den 4 mars 1901 av Komiterade för utarbetande af förslag till ändring i gällande stadganden angående tillhandahållande af tidningar genom Postverkets försorg. K. L. Beckmans boktryckeri, 1901.

Widhe, Olle. "Sagaiternas land. Barnboksmarknad, publiceringsstrategier och läsare runt sekelskiftet 1900". *Litteratursociologi i nytt ljus*, redigerad av Karl Berglund och Ann Steiner, Avd. för litteratursociologi, Uppsala universitet, 2024, s. 119–141.